

De bossen zijn niet gestorven

Moeten we jobstijdingen van de milieubeweging met een korrel zout nemen? Waarom laten we ons zo gemakkelijk onheil aanpraten? Achteraf gezien 'tastte de Club van Rome gewoon mis'. Over hypes en ander ongemak.

JAN SCHINKELSHOEK BEELD ND

Ramp bedreigt wereld – de eerste aanblik van *NRC Handelsblad* oogde alarmerend. En dat was ook de bedoeling. Als eerste kon de krant op 31 augustus 1971 publiceren uit een vertrouwelijke studie naar de stand van het wereldwijde milieu, gemaakt in opdracht van een groepje wetenschappers, industriëlen en politici die zich – een tikkeltje geheimzinnig – de Club van Rome noemde.

Het rapport *Grenzen aan de Groei* was *NRC Handelsblad* toegespeeld als onderdeel van een doelbewuste, weloverwogen publiciteitsstrategie om een steen in de vijver te gooien. De wereld moest worden wakker geschud, te beginnen in Nederland.

De krant werkte er volop aan mee. De alarmerende driekolommer op de voorpagina kreeg een vervolg op pagina zeven, een hele pagina (op ouderwets formaat) onder de even onheilspekkende kop: 'Computer brengt catastrofe in beeld'. Kort samengevat: de vijf 'wereldproblemen' – vervuiling van bodem, water en lucht, de slinkende voorraden aan grondstoffen, de overbevolking, de voedselschaarste en de snelle industriële ontwikkeling – dreigen ons rond het jaar 2000 boven het hoofd te groeien.

Het bericht slaat in als een bom. Binnen de kortste keren heeft iedereen het over de Club van Rome en de naderende milieurampen. En dat gebeurt op steeds somberder, pessimistischer, apocalyptischer toon. Alsof het einde van de wereld nabij is. 'Links' – voorop D'66 (nog met komma en een nieuwe, verfrissende kracht in de politiek) – grijpt het onderzoek aan om te eisen dat het roer om moet, bijgevalen door PvdA-leider Den Uyl. Maar de onrust reikt veel verder. 'Ik weet niet wat het is, maar het klinkt ernstig', reageert premier Biesheuvel. En Annie M.G. Schmidt dicht: 'Vluchten kan niet meer.'

ondergangsstemming

Wie terugkijkt, kan niet anders dan met grote verwondering naar de episode rond de publicatie van het eerste rapport van de Club van Rome kijken. Hoe heeft zo'n onderzoek zo'n grote uitwerking kunnen hebben? Vanwaar die paniek, die ondergangsstemming?

Het is het *pièce de resistance* in een nieuw boek van Jaffe Vink, voormalig journalist van *Trouw* die als hoofdredacteur van het kortstondige, dwarse opinieblad *Opinio* naam gemaakt heeft als eigenzinnig schrijver. Al eerder had hij vraagtekens gezet bij 'linkse hobby's zoals de multiculturele samenleving. Na eerder het schandaal over het 'gifschip' Probo Koala te hebben teruggebracht tot een stankincident, bijt Vink zich vast in het milieu. Preciezer: de angst waarmee problemen rond milieu, klimaat en duurzaamheid worden 'verkocht'.

Het verhaal van Jaffe Vink is breder. Eigenlijk wil hij het hebben over 'ons onbehagen'. 'We kunnen niet geloven dat het goed gaat. We zijn bang. We wantrouwen ons voedsel, we vrezen het klimaat, we zijn bezorgd over het milieu', schrijft hij. 'Waar komt die angst vandaan? Wat zijn de wortels van het hedendaagse onbehagen, van onze verontrusting en paniek?'

Maar aan die vragen komt Vink in zijn boek *Wie is er bang voor de vooruitgang* nauwelijks toe. Het is vooral een boeiende, goedgeschreven en vooral ook scherpe analyse van alle onheilstijdingen over het milieu sinds een jaar of vijftig.

Het rijtje is indrukwekkend. Beginnend bij *Silent Spring*, de Amerikaanse voorspelling uit 1962 dat de vogels het zingen zal vergaan, passeren jobstijdingen over de dreigende hongersnood (*Population Bomb*), het uitsterven van de bossen (*Waldsterben*) en het naderend wereldeinde volgens de Club van Rome en Al Gore's ongemakkelijke waarheid over het klimaat de revue.

Stuk voor stuk hebben die studies, publicaties en andere noodkreten over milieu, voedsel en gezondheid serieuze problemen blootgelegd. Uiteenlopend van het overmatig gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen tot misvormende medicijnen. Maar – en dat is Vink's punt – dat gebeurde als regel met zo veel overdrijving, zo veel misbaar, zo veel ophef dat je je alleen maar kunt verwonderen.

Ook na inname van het gebruikelijke korreltje zout – wie aandacht wil trekken, moet nu eenmaal hard schreeuwen – wrijf je de ogen uit. Al helemaal als je achteraf kunt vaststellen dat nogal wat van die voorspellingen niet zijn uitgekomen. De bossen zijn niet gestorven, de Club van Rome tastte gewoon mis. Soms is de probleemstelling overschat, soms is het oplossend vermogen onderschat.

plaatsvervangende schaamte

Jaffe Vink weet het wel: onheilspropheten onderschatten systematisch wat 'het menselijk vernuft' vermag. Hij zweert bij de triomf van de techniek. Zijn boek is vooral bedoeld als 'ode' aan de voortuitgang. Maar die lofzang is niet de voornaamste reden om het boek te lezen.

Nee, het laat zich vooral lezen als een waarschuwing tegen hypes. 'We' laten ons soms wel heel erg gemakkelijk meeslepen met allerlei onrust. 'We' laten wel heel gemakkelijk van onze apropos brengen. 'We' praten elkaar wel heel snel na. 'We' schieten veel te vlug in de paniek. En 'we' laten ons gemakkelijk oplieren.

We?

Dat geldt niet in de laatste plaats de politiek. Wie naleest hoe toch-niet-de-eersten-de-besten als Van Mierlo, Den Uyl en Mansholt met de Club van Rome aan de haal gingen, houdt plaatsvervangende schaamte over. Ook al omdat het patroon zich herhaalt.

Maar ook de journalistiek kan er wat van leren. Hoe een mediahype ontstaat, bijvoorbeeld. Of hoe je je kunt laten verblinden, hoe je voor een karretje kunt laten spannen.

Of is er nog iemand die gelooft dat wat *NRC Handelsblad* in 1971 met zich liet gebeuren een uitzondering is? ■

FILOSOFIE

Wie is er bang voor de voortuitgang?

JAFFE VINK. UITG. PROMETHEUS, AMSTERDAM, 2014, 224 BLZ, € 18,95.

**ZURE REGEN.
ONZE EIGEN SCHULD.
ONZE EIGEN ZORG.**

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Affiche over de gevolgen van zure regen, halverwege de jaren tachtig. Rond de Club van Rome ontstond volgens publicist Jaffe Vink een mediahype.

